صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي (البخاری)

زِينَةُ الصَّلَاةَ

دلمانځه ښکلا

ليكوال: فضيلة الشيخ ابو محمد امين الله البشاوري

ترتيب او ټولوونه: استاد فريد احمد هلال

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم :: زِينَةُ الصَّلَاة (د لمانځه ښکلا)

ليکوال :: فضيلة الشيخ ابو محمد امين الله البشاوري

ترتيب او ټولوونه:: استاد فريد احمد هلال

خپرندوی :: کتاب خپرندويه ټولنه (جلال کوټ)

کمپوز :: خپله ټولوونکی

ډيزاين او طرح :: ابو عثمان عبدالمجيد - ګندهارا خدمتونه

چاپ کال :: ۱۳۹۰

د ترلاسه کېدو ځايونه::

ګندهارا کتاب پلورنځی (اسحاقزی مارکېټ ځمکتل، جلال کوټ)

مکتبه محمديه (منګل مارکېټ، ګنج بازار، پېښور، کوزه پښتونخوا)

دارالکتب (صدف پلازه، محله جنګي پېښور، کوزه پښتونخوا)

د چاپ حقوق له ټولوونکي سره خوندي دي

لړليک

د لمانځه جوړښت ۲

د لمانځه روح ۲

د خشوع د پيدا کېدو اسباب ۲۲

لومړۍ مسئله: ستره ودرول ۳۰

دويمه مسئله: د سترې د لوړوالي اندازه ۳۲

دريمه مسئله: د لمونځ کوونکي مخې ته د ځارويو تېرېدو حکم ۳۷

څلورمه مسئله: ايا لمونځ کوونکی خپلې مخې ته تېرېدونکی په زور منع کولای شي؟ ۳۸

پنځمه مسئله: که ستره نه وي؛ نو د لمونځ کوونکي مخې ته په څومره فاصله کې تېرېدل صحيح دي؟ ۴۱

د لمانځه طريقه ۴۷

شپږمه مسئله: د ښځو او سړيو په لمانځه کې توپير؟ ۴۸

اوومه مسئله: ښځوته د ښځې د امامت کولو حکم ۵۸

اتمه مسئله: د لمانځه نيت ۶۲

نهمه مسئله: لمانځه ته ودرېدل ۶۷

لسمه مسئله: په صف کې جوخت ودرېدل ۶۸

يولسمه مسئله: د لومړي تکبير پر مهال د لاسونو اوچتول ۷۴

دولسمه مسئله: لاس پر نامه که پر سينه کېښودل پکار دي؟ ۷۶

پر سينه د لاسونو کېښودو په اړه حديثونه: ۸۱

پرسینه باندې دلاس کېښودو په اړه د علماوو ویناوې ۸۲
د احنافو دلائل او د هغې تجزیه ۸۸
دیارلسمه مسئله: په لمانځه کې کوم ځای ته کتل روا او پکار دي ۹۵
څوارلسمه مسئله: له فاتحې نه مخکې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې ۹۲
پنځلسمه مسئله: د تعوذ یانې ((أَعُوذُ بِاللهِ)) بېلابېلې کلمې ۱۰۵
شپاړلسمه مسئله: په هر رکعت کې تعوذ لوستل څنګه دي ؟ ۱۰۵
اوولسمه مسئله: په امام پسې د فاتحې لوستل ۱۰۸
اتلسمه مسئله: په اما م پسې د سورت فاتحې لوستو حکم ۱۱۳
د قرائت خلف الامام په اړه د صحابه کرامو اثار ۱۲۳
د قرائت خلف الامام په اړه د تابعینو اثار ۱۲۷
د قرائت خلف الامام په اړه د علماوو ویناوې ۱۲۸
محققین احناف او فاتحه خلف الامام ۱۳۱
د مقابل لوري دلائل او د هغې تجزیه ۱۳۲
نولسمه مسئله: په فاتحه لوستلو کې سنت طریقه ۱۴۳
شلمه مسئله: په خفیه لمونځونو کې د مقتدي لپاره د فاتحې نه علاوه د نورقرات کولو حکم ۱۴۵
یوویشتمه مسئله تر ((وَلَا الضَّآلِّينَ)) وروسته امین ویل او د هغې اړوند مسئلې ۱۴۸
د آمین بالجهر په اړه د علماوو قولونه ۱۵۹
په پټه د امین ویلو دلیلونه او د هغې تجزیه ۱۷۵
دوویشتمه مسئله: په لمانځه کې سورتونه وړاندې وروسته ویل روا دي ۲۰۲
درویشتمه مسئله: رفع الیدین ۲۰۴
څلورویشتمه مسئله: په سجده کې سنت طریقه ۲۵۱
پینځه ویشتمه مسئلة: په سجده کې دواړه پښې جنګول ۲۵۴
شپږ ویشتمه مسئله: په سجده کې دلاسونو کېښودل ۲۵۲
اوه ویشتمه مسئله: په اوو اندامونو سجده کول ۲۲۰
اته ویشتمه مسئله: د استراحت جلسه ۲۲۳
نهه ویشتمه مسئله: تش رکعاتونه ۲۲۴
دېرشتمه مسئله تورک ۲۲۵
یو دېرشتمه مسئله: په التحیات کې خپلې غېږې ته کتل ۲۲۵
دوه دېرشمه مسئله: اشاره به له کوم ځای نه شروع کو ي ۲۲۲
درې دېرشمه مسئله: د اشارې کیفتونه ۲۲۹
څلور دېرشمه مسئله: په قاعده کې د ګوتې خوځول او نه خوځول ۲۷۰
پینځه دېرشمه مسئله: تر الحیات وروسته درود شریف لوستل او د هغې بېلابېلې صیغې ۲۷۴
شپږ دېرشمه مسئله: تر درود شریف وروسته دعاګانې ۲۷۸
اوه دېرشمه مسئله د سلام ستنولو څلور پینځه طریقې راغلې دي ۲۸۷
اته دېرشمه مسئله: سلام ستنول ۲۸۸
نهه دېرشمه مسئله: تر سلام ستنولو وروسته قوم ته مخ راړول ۲۹۰

د فضيلة الشيخ ابومحمد امين الله البشاوری تقريظ

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا، من يهده الله فلا مضل له و من يضلل فلا هادى له، و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريک له، و اشهد ان محمداً عبده و رسوله،

اما بعد!

دا کتاب (زينة الصلاة) ياني د لمانځه ډول او ښايست چې زموږ د کتابونو او ليکوالو نه ورور فريد احمد هلال راټول کړی. ما ولوست چې خواصو او عوامو، سړو او ښځو ټولو لپاره ډېر ګټور دی. هرڅوک چې د خپل عبادت قبلول غواړي د دغه نبوي سنت مطابق لمونځ دې وکړي او خپله خشوع دې هم برابره کړي.

په دې کتاب کې هغه خصوصيات چې زموږ ورور استاد فريد احمد هلال راټول کړي دي

۱ د پښتو ژبه يې فصيحه ده.
۲ د احاديثو ژباړه
۳ د احاديثو تخريج په ډېر تفصيل سره.
۴ مهم مهم تحقيقونه
۵ انصاف او عدل په مسائلو کې
۶ ادبي جملې استعمالول چې فحش او بې ادبه کلمات پکې نشته
۷ نور خصوصيات هم شته چې لوستو سره تعلق لري

الله تعالىٰ دا کتاب زما لپاره او د جمع کوونکي او ترتيبوونکي او ټولو مساعدينو علماوو لپاره د نجات ذريعه وګرځوي او ترتيبوونکي (استاد فريد احمد هلال) ته دې الله تعالىٰ اخلاص ورنصيب کړي او د هغه په ميزان

د حسناتو کې دې واچوي، آمين

د کتاب مسوده د جمعه په شپه جمادي الثانية ۸ عام ۱۴۳۲ هـ باندې په مسجد حمزه، پشاور پاکستان کې ما مطالعه کړه او نوموړي استاد ته مې دعا وکړه، ځکه يوه فايده منده رساله يې عالم النشر والتوزيع ته راويستله. الله تعالىٰ دې ټولو مسلمانانو ته ددې رسالې نه فايده ورکړي

صلى الله على نبينا محمد و اله و اصحابه اجمعين

ابو محمد امين الله البشاوري

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا، من يهده الله فلا مضل له و من يضلل فلا هادی له، و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريک له، و اشهد ان محمداً عبده و رسوله،

يَاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ حَقَّ تُقٰتِهٖ وَ لَا تَمُوْتُنَّ اِلَّا وَ اَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ۝ يَاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّكُمُ الَّذِیْ خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ وَّ خَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَ بَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيْرًا وَّ نِسَآءً ۚ وَ اتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِیْ تَسَآءَلُوْنَ بِهٖ وَ الْاَرْحَامَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيْبًا۝ يَاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَ قُوْلُوْا قَوْلًا سَدِيْدًا۝ يُّصْلِحْ لَكُمْ اَعْمَالَكُمْ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ ؕ وَ مَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَ رَسُوْلَهٗ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيْمًا۝

اما بعد!

قدرمنو لوستونکيو!

لمونځ په اسلام کې داسې ضروري رکن د ی، چې د دې سموالی د ټول دين سموالی او د دې خرابوالی د ټول دين خرابوالی دی. لکه چې رسول الله ﷺ فرمايي

«إِنَّ أَهَمَّ أُمُورِكُمْ عِنْدِي الصَّلَاةَ، مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (۱ / ۵۳۶)

ژباړه:

چاچې د لمانځه حفاظت وکړ، ده د دين حفاظت وکړ او چا چې لمونځ خراب کړ؛ نو د نورو اعمالو خرابوالی يې هم يقيني دی.

او داسې کس ته بيا ښه سړ ی نه دي ويل پکار، چې لمونځ يې خراب وي، له دې امله په اسلام کې پر لمانځه ډېرسخت ټينګار شوی. لکه په

قران کريم کې نهه اتيا ځل الله ﷻ د لمانځه يادونه کړې ده او لمونځ د قران والاوو ځانګړې صفت دی، لکه چې الله ﷻ فرمايي:

وَالَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ

ژباړه:

پر اخرت ايمان لرونکی پر قران ايمان لري او د خپلولمونځونو حفاظت کوي.

د الله ﷻ ولايت، دوستي او نږديکت له لمانځه پرته نه تر لاسه کېږي او له لمانځه پرته هيڅ يو کس مسلمان نشي ګڼل کېدای، همداشان د جنت يوه دروازه هم د لمانځه په نامه نومول شوې، چې هغې ته«باب الصلاة» ويل کېږي، يانې هغه دروازه چې په لمانځه سره تر لاسه کېدای شي او دا عمل ډېرزيات مشهور او د الله ﷻ ډېرخوښ دی ؛ خو شيطان ورته سړی نه پرېږدي، د لمانځه ډېرې زياتې ګټې اوفضائل دي، سړی چې د کال په سر کې د حديثو کتاب پيل کړي؛ نو ټول کال د لمانځه پر مسائلو تېرېږي، ځکه د حديثو ډېر کتابونه د لمانځه پر احکامو لګېدلي دي له دې امله موږ ته د لمانځه ډېره پابندي پکار ده او الله ﷻ چې پر يوشي ټينګار کړی دی ؛ نو موږ به ولې پرې ټينګار نه کوو ؟ الله ﷻ دې پر يو شي ټينګار کوي او يوسړی دې پر هغه مسئله زور نه ورکوي دا؛ خو ډېره د نقصان خبره ده

همداشان کله، چې د الله رسول ﷺ وفات کېده دا سې فرمايلي ول چې:

«الصَّلَاةَ، وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ».

سنن ابن ماجه (۱ / ۵۱۹)

ژباړه:

ای خلکو د لمانځه پابندي کوئ، له مريانو(غلامانو)او بې زوره

خلکوسره ښېګړه کوئ.

یانې د ژوند په وروستیو شیبو کې یې هم پر لمانځه ټینګار کړی، چې ګورئ لمونځ درڅخه خراب نشي ؛ نو له دې امله د لمانځه اهتمام د متقیانو او مؤمنانو صفت دی، څوک چې د لمانځه پابندي نه کوي دا مسلمان نه دی، دې دومره سخت وعید ته ګوره الله ﷻ فرمایي

فَخَلَفَ مِنْۢ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ اَضَاعُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوٰتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا

[مریم: ٥٩]

ژباړه:

په دوی پسې وروسته داسې خلک راغلل، چې لمونځونه یې ضائع کړل او په خپلو هیلو پسې روان شول. ژرده، چې د (غی) کندې سره به مخامخ شي. یانې دداسې کسانو ځای دوزخ دی

او نبي ﷺ فرمایي

«مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ العَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ»

صحيح البخاري (١ / ١١٥)

ژباړه

د مازدیګرلمونځ که چا پرېښوده ؛ نو عمل یې برباد شه

پردې خبره اوس مؤمنان پوهېږي چې دعمل بربادېدل څومره لوی تاوان دی. که پر تا زرځله بم راخلاص شي دا دومره تاوان نه دی؛ خو چې عمل دې برباد شه دا لوی تاوان دی. دا چې د لمانځه د نه کولو له امله عمل بربادېږي؛ نو د لمانځه اصلاح ډېره ضروري ده او اوس خپل اصلي مقصدته راګرځم، چې هغه دلمانځه جوړښت دی

د لمانځه جوړښت

لمونځ له دوو برخو څخه جوړ دی، چې یو یې بدن او بل یې روح دی، لکه چې انسان له دوو شیانو یانې له بدن اوروح څخه رغېدلی دی، چې بدن نه وي یواځې روح کار نه کوي، بلکې الوځي، له دې د نیا څخه ځي اوکه چېرته بدن وي؛ خو روح پکې نه وي ؛ نو نه به دې سترګې کارکوي، نه به دې لاسونه او پښې، بیا به دې خلک راکاږي چې مړی دی هدېرې ته یې ورسوئ، او په داسې حال کې بیا ستا قدر په دې کې وي، چې خاوروکې دې ښخ کړي؛ نودارنګه لمونځ هم له جسم او روح څخه جوړدی ؛ نو د دې دواړو ډېر اهتمام پکار دی، جسم د لمانځه ظاهري چوکاټ او ډانچه ده، چې د سنت برابر وي او روح یې په هغې کې خشوع او ادب دی، چې دا یو ځانته جلا علم دی

د لمانځه روح

قدرمنو لوستونکیو دا ډېرضروري علم دی ؛ خو د خلکو له پامه وتی دی، چې دې ته د علماوو په اصطلاح کې علم الخشوع وایي، خشوع د الله سبحانه وتعالی مخامخ د هغه په دربارکې عاجزی، زاری، تذلل او ځان سپکولو ته وایي، د مومنانو له صفاتو څخه الله ﷻ ته خشوع کول یو ضروري او لوي صفت دی، که څه هم د ډېرو خلکو ګومان دادی، چې خشوع یواځې په لمانځه کې پکاره ده او له لمانځهٔ پرته نه، سره له دې، چې دا په ټول ژوند کې د مؤمنانوصفت دی، او په مومنانو کې به د تل لپاره خشوع وي، لکه چې الله تعالی فرمایلي دي

وَالْخٰشِعِيْنَ وَالْخٰشِعٰتِ

[الاحزاب: ۳۵]

ژباړه:

مومنان سړي او مومنانې ښځې هغه دي، چې په دوی کې به د همیشه لپاره خشوع وي

خکه داجمله اسمیه ده؛ نو په سړیو او ښځو ټولو کې به خشوع وي، چې د دې خشوع ګټه به نورو ډېرو بندګانو ته هم رسېږي، خشوع هغه ښکلی صفت دی چې په سړي کې نور ښکلي صفتونه پیداکوي او دا د انبیاعلیهم السلام صفت هم دی، لکه چې الله تعالی فرمایي:

اِنَّهُمْ كَانُوْا يُسٰرِعُوْنَ فِي الْخَيْرٰتِ وَيَدْعُوْنَنَا رَغَبًا وَّ رَهَبًا ؕ وَكَانُوْا لَنَا خٰشِعِيْنَ۝ [الأنبياء: ۹۰]

ژباړه

یقیناً دغو پېغمبرانو به په نېکیوکې مخکې والی کوه او موږ به یې په وېرې او په مینې سره رابللو او موږ ته یې همېشه عاجزي هم کوله.

د دې انبیاوو یوځو ښه صفات ول، چې دوی به دوه درې ښه کارونه کول یو دا وه، چې دوی به هرې نېکۍ ته مخکې والی کاوه؛ نو دا موږ ته هم پکاردي دویم دا چې «وَيَدْعُوْنَنَا» له ماځخه به یې دعاګانې غوښتلې او زه به یې په ډېر شوق او په وېرې سره رابللم، داخبرې هسې بیانوو؛ خو چې د زړه کیفیت نه وي برابر پر دې آیتونو ځوک نه پوهېږي، چې دزړه کیفیت ددې آیتونومطابق نه وي جوړشوی؛ نو هسې پر الفاظو باندې به پوهه نشي، په هغوی کې دریم صفت خشوع وه هر وخت به یې الله ﷻ ته خشوع کوله، په لمونځونوکې هم اوکله به چې دالله ﷻ آیتونه پرې ولوستل شول؛ نو هم به یې عاجزي کوله او د الله ﷻ له بندګانو سره د مخ کېدو پر مهال او په یواځیتوب کې به یې هم خشوع کوله، لکه چې الله ﷻ د مومنانو په صفت

کې فرمايي

اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيٰتُ الرَّحْمٰنِ خَرُّوْا سُجَّدًا وَّ بُكِيًّا

[مریم: ۵۸]

ژباړه:

د هغوی صفت داوه، چې کله به ورته د الله آیتونه بیانېدل؛ نو پر سجده به پر بوتل

دا د خشوع يوه نښه ده او د عاجزۍ يوصفت دی، چې په سړي کې راشي؛ نو بيا الله ﷻ ته اوږدې اوږدې سجدې لګوي، عاجزي او ژړا کوي، ځکه په سړي کې چې کله خشوع پیداشي؛ نو بيا ژړا ورځي او د انسان له سترګو اوښکې بهېږي، چې دا د انبيا علیهم السلام صفت و او دا په ځان کې پیداکول پکار دي

قرآن موږ ته د دې لپاره بيانېږي، چې د انبياوو او صالحينو تابعداري وکړو په هغوي کې د خشوع ماده موجوده وه، رب العلمين ته خاشعين ول، په پخوانيو اهل کتابو يهود او نصری وو کې، چې کوم نېکان او صالحين ول، چې پر الله ﷻ باندې يې ايمان راوړی و، په هغوی کې دا صفت و، چې خاشعين لله ول الله ﷻ فرمايي:

دغه ايمان والاخشعين لله و، الله ﷻ ته يې هر وخت عاجزي کوله.

يواځې په لمانځه کې خشوع کوونکي نه ول، بلکې په هر وخت کې خشوع کوونکي ول، په لمانځه کې؛ خو به هرومرو دا صفت وي او د لمانځه متعلق يې ځکه بيانوو، چې لمونځ محک دی، يو د تجربې ځای دی او يو تدريب دی په دې کې، چې څوک په ځان کې خشوع پيداکړي؛ نو د الله ﷻ په فضل وروسته هم په ده کې الله رب العزت د خشوع ماده رابنکاره کوي او

مسلمانانو ته پکار ده، چې په لمانځه کې يې څه حال وي؛ نو په بازارونو کې هم بايد هسې وي:

حالة المسلم في صلاته ينبغي ان تكون حالته في السوق كذالک

ژباړه:

د مسلمان حال، چې څنګه په لمانځه کې دی؛ نو پکارده چې په بازارکې هم داسې وي

څکه پر لمانځه سړی په عاجزۍ سره ولاړ وي، چغې نه وهي، زوړ نه کو ي، اخوا دېخوا نه ګوري او د لاډېرې عاجزۍ کوښښ کوي ؛ نو پکار دا ده، چې بازارکې هم سړی داسې اووسي ورو ورو به دا جوړوي، رسول اللهﷺ دې ته اشاره کړې ده، کله چې به يې صف جوړاوه؛ نو ويل به يې:

«اسْتَوُوا، وَلَا تَخْتَلِفُوا، فَتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ، لِيَلِنِي مِنْكُمْ أُولُو الْأَحْلَامِ وَالنُّهَى ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ»

صحيح مسلم (١ / ٣٢٣)

ژباړه:

برابر شئ او اختلاف مه کوئ (ګډوډ مه ودرېږئ)کنه؛ نو زړونه به مو ګډوډ شي، ماته دې پوهه اوعقل مندخلک نږدې ودرېږي، لومړی صف پوره کړئ او بيا وروسته په دويم صف کې نږدې نږدې ودرېږئ او دا يې وفرمايل

وَإِيَّاكُمْ وَهَيْشَاتِ الْأَسْوَاقِ

صحيح مسلم (١ / ٣٢٣)

ژباړه:

په بازارونو کې چغې مه وهئ

په دې حديث کې دوه ماناوې دي، يو مقصد دا دی، لکه څرنګه چې په صف کې په عاجزۍ سره ودرېږي؛ نو په بازارونو کې هم داسې اوسئ هلته هم داسې حالت جوړ کړئ، لکه چې سړی په لمانځه کې وي، که څه هم تړول داسې نشي کېداي؛ خو چې څه ناڅه خشوع بايد له تا سره هلته هم وي

د رسول اللهﷺ په صفاتو کې هم راځي، چې هغه انتهايي خاشع وه په لمونځونو کې خصوصا او له لمانځه نه بهرهم ډېره خشوع اوعاجزي پکې وه ترديې، چې يوه وينزه به راغله، چې د وينزې قدر هم نه وي او رسول اللهﷺ ته به يې وويل، چې زما درسره کار دی او له لاسه به يې ونيوه، چې تاته زما يو حاجت دی، پوره يې کړه' نو رسول الله ﷺ به ورته وفرمايل

ياأم فُلانٍ انْظُرِي أَيُّ الطَّرِيقِ شِئْتِ , فَخَلَّ مَعَهَا حَتَّى قَضَتْ حَاجَتَهَا.

مسند البزار = البحر الزخار (١٣ / ٣٤٧)

ژباړه:

ای د فلانې مورې وګوره، کومه کوڅه ستاخوښه ده چې زه درسره پرې لاړشم او ستاحاجت پوره کړم

د الله نبي، چې د عالم سردار دی له يوې وينزې سره به دې د هغې د کار لپاره پاڅېد او خپله به ورسره روان به شو او دا به يې هم نه ويل، چې ته ښځه يې جومات ته ولې راځې؟ ته خو وينزه يې، ګورو به بله ورځ به شي رسول اللهﷺ به داسې نه کول بلکې له ښځو سره به هم تله، چې وينزې به له لستوڼي څخه ونيوه، چې دا زما حاجت پوره کړه: نو له واره به ورسره پاڅېده، اللهﷻ ته به يې هم عاجزي کوله او د اللهﷻ د مخلوق په وړاندې به يې هم تواضع اوعاجزي اختياروله، دا صفت پکې و، په بازارونوکې به يې شور نه کاوه

لَمْ يَكُنْ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا وَلَا صَخَّابًا فِي الأَسْوَاقِ

(سنن الترمذي ت شاكر (٤ / ٣٦٩)

ژباړه:

بدکار او بدلمنی هم نه و او نه یې په بازارونو کې چیغې وهلې.

صخاب دې ته وایې، چې چغې وهي ای فلانکیه! دلته راشه اواخوا لاړشه دا د بې وقاره خلکو طریقه ده دا د نبي ﷺ طریقه نه وه، زوږي نه و، رسول اللهﷺ په بازارونوکې عاجزي کوله، په حدیث کې راځي، چې رسول اللهﷺ به کله پر لمانځه ودرېده عبدالله بن شخیروایي:

«أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُصَلِّي وَلِصَدْرِهِ أَزِيزٌ كَأَزِيزِ الْمِرْجَلِ مِنَ الْبُكَاءِ»

حلية الأولياء وطبقات الأصفياء (٢ / ٢١١)

ژباړه:

چې زه نبي ﷺ ته راغلم او هغه پر لمانځه ولاړ و او د ژړا له امله یې له سینې نه یې داسې غږ راخته، لکه چې کټوی، خوټېږي اواواز کو ي

دا د اللهﷻ د معرفت له امله د هغه د شان او قدر د پېژندو له امله به پر نبيﷺ باندې داحالت راتله، څومره چې سړی خپل مالک ښه پېژني ؛ نو هغومره یکې دا صفت ډېرېږي، څومره چې له اللهﷻ نه ناخبره وي؛ نو پر دې به نه پوهېږي

په رسول الله ﷺ کې ډېره زیاته عاجزي وه، ډېر ځل به رسول الله ﷺ ژړلې په حدیث کې راځي، چې رسول الله ﷺ ماسختن کورته راغی او عائشېﷺ ته یې وفرمایل

"يَا عَائِشَةُ ذَرِينِي أَتَعَبَّدُ اللَّيْلَةَ لِرَبِّي"

صحیح ابن حبان - محققا (٢ / ٣٨٧)

ژباړه:

ما پرېږده، چې نن تېوله شپه د اللهﷻ بندګي وکړم

کله به هغه ټوله شپه هم بندګې کوله اکثره به د شپې په وروستۍ برخه کې راپاڅېده، کله چې د زړه کیفیت جوړ وي ؛ نو بیا عبادت ډېر خوندکوي، د نبي ﷺ د زړه به څه تپوس کوې، چې په هغې کې څومره ژوروالی اوکمالات ول، چې د هغې تعبیر موږ نشوکولای

نبي ﷺ ټوله شپه لمونځونه کول او ژړل یې ان تردې، چې لاندې ځمکه به یې پر اوښکو لونده شوه، سهار، چې بلال ﷺ راغی او نبي ﷺ یې په دې حالت کې ولیده وه یې ویل ای د الله رسوله! تا ته؛ خو اللهﷻ ښښنه کړې ده ((مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ)) ته ولې دومره غم کو ې، نبيﷺ ورته وفرمایل

پر ما باندې بېګاه شپه داسې آیتونه نازل شوي دي، چې هغه انسان دې هلاک شي چې دا لولي او سوچ اوفکر پکې نه کوي

وَيْلٌ لِمَنْ قَرَأَهَا وَلَمْ يَتَفَكَّرْ فِيهَا { اِنَّ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ وَ اخْتِلَافِ الَّيْلِ وَ النَّهَارِ لَاٰيٰتٍ لِّاُولِي الْاَلْبَابِ ۝ الَّذِيْنَ يَذْكُرُوْنَ اللّٰهَ قِيٰمًا وَّ قُعُوْدًا وَّ عَلٰى جُنُوْبِهِمْ وَ يَتَفَكَّرُوْنَ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا سُبْحٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ۝ رَبَّنَاۤ اِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ اَخْزَيْتَهٗ وَ مَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ اَنْصَارٍ ۝ رَبَّنَاۤ اِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُّنَادِيْ لِلْاِيْمَانِ اَنْ اٰمِنُوْا بِرَبِّكُمْ فَاٰمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَ كَفِّرْ عَنَّا سَيِّاٰتِنَا وَ تَوَفَّنَا مَعَ الْاَبْرَارِ ۝ رَبَّنَا وَ اٰتِنَا مَا وَعَدْتَّنَا عَلٰى رُسُلِكَ وَ لَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيْعَادَ ۝ فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ اَنِّيْ لَاۤ اُضِيْعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِّنْكُمْ

مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى ۚ بَعْضُكُمْ مِّنْۢ بَعْضٍ ۚ فَالَّذِيْنَ هَاجَرُوْا وَ اُخْرِجُوْا مِنْ دِيَارِهِمْ وَ اُوْذُوْا فِيْ سَبِيْلِيْ وَ قٰتَلُوْا وَ قُتِلُوْا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّاٰتِهِمْ وَ لَاُدْخِلَنَّهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۚ ثَوَابًا مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ وَ اللّٰهُ عِنْدَهٗ حُسْنُ الثَّوَابِ ۝ (۱۹۵) لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فِي الْبِلَادِ ۝ مَتَاعٌ قَلِيْلٌ ۟ ثُمَّ مَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ؕ وَ بِئْسَ الْمِهَادُ ۝ لٰكِنِ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنّٰتٌ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا نُزُلًا مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ وَ مَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ لِّلْاَبْرَارِ ۝ وَ اِنَّ مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ لَمَنْ يُّؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَ مَاۤ اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ وَ مَاۤ اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ خٰشِعِيْنَ لِلّٰهِ ۙ لَا يَشْتَرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيْلًا ؕ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيْعُ الْحِسَابِ ۝ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اصْبِرُوْا وَ صَابِرُوْا وَ رَابِطُوْا ۟ وَ اتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ۝ }[آل عمران : ۱۹۵]

صحيح ابن حبان - محققا (۲ / ۳۸۷)

په دې آيتونوکې ډېره ژوره مانا پرته ده؛ خو که مؤمن پرې پوه شي، خپل زړه او ماغزه ورته ځير کړي؛ نو ډېر ناآشنا کيفيت او حال به د هغه جوړشي : خو ارمان! که زموږ داسې وای، د ايمان والا، چې کوم صفات دي، هغه موږ په ځان کې نه وينو موږ داسې يو، لکه منافقان هسې کاړه لرګي يو ((كَاَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ ؕ)) هغه کاړه لرګي، چې بې ګټې پوځای ته ولاړوي، زموږ د عامو مسلمانانو داسې عادت جوړشوی دی او د خشوع والاعلم ختم شوی دی.

يو ځل رسول الله ﷺ ټوله شپه ژړل عبادة بن الصامت. ځکه فرمايلي دي، چې داعلم ختمېږي او قتادة وايي تاسې ته پته ده، چې کوم علم به اول ختمېږي.

«أَوَّلُ مَا يُرْفَعُ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ الْخُشُوعُ حَتَّى لَا يُرَى فِيهِ خَاشِعًا»

مسند الشاميين للطبراني (۲ / ٤۰۰)

ژباړه:

لومړی به له دې امت نه د خشوع علم پورته کېږي

دا حديث موقوف بمنزلة المرفوع دی، بل حديث د شداد بن اوس کې هم راغلي، چې له دې امت نه تر ټولو لومړی د خشوع علم او چتېږي، خشوع ته يې علم ويلی دی دا علم دی ډېرې مسئلې يادول دا ښه کار دی؛ خو دا يوازې علم نه دی، چې خشوع درېکې پيداشوه ته عالم يې اوالله ته چې په سړي کې عاجزي نه وي، د زړه ميلان او شوق نه وي هغه طرف ته سرښکته کول نه وي او د خشوع به سړی څه تعبيرکوي پوره، لکه ځينې مادې زه ذکرکوم، چې دا درېکې نه وي؛ نو علم درېکې نشته له اصلي علم نه بې برخې يې. که څه هم تاته ډېر کتابونه زده وي او ډېرې مسئلې درته يادې وي او ډېر روايتونه درته يادوي؛ خو له اصلي علم نه محروم يې. خپل مالک او رب ته، چې درېکې عاجزي نه وي؛ نو له تا سره علم نشته. له دې امت نه به اول خشوع اوچتېږي او دا له دې امت نه غالباً اوچته شوې ده، په عامو ځايونو کې خشوع کوونکي نشته، د دې کفارو د ليدو له امله خشوع ختمه شوې ده، ځکه دا ډېر بې وقاره خلک دي؛ نو د دې په ليدوسره له مسلمانانو نه هم خشوع ختمه شوې ده، هغه عاجزي، سکون او وقار ترې ختم شوی دی، مؤمن به سکون وقار او خشوع والا وي عبادة بن الصامت فرمايي:

يُوشِكُ أَنْ تَدْخُلَ مَسْجِدَ الْجَمَاعَةِ فَلَا تَرَى فِيهِ رَجُلًا خَاشِعًا

سنن الترمذي ت شاكر (۵ / ۳۲)

ژباړه: